

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (ATA 122)

11. Ders

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

HAFTANIN HEDEFİ

II. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın yeniden şekillenmesine genel bir bakış. Türkiye’de Demokrat Parti ile çok partili sisteme geçiş ve Kıbrıs sorununun gündeme gelmesinin anlatılması.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

Soğuk Savaş kavramı, II. Dünya Savaşı sonrasında, temelde ABD ile SSCB arasında gelişen iktidar ilişkilerini ve ideolojik çatışmayı tanımlamak için kullanılmıştır. Bu çatışma kendisini açık askeri eylemlerle değil, ekonomik baskı, propaganda ve silahlanma yarışıyla göstermiştir. Bu dönem için Churchill'in 1946'daki "demir perde" konuşması başlangıç, 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılışı veya 1991'de SSCB'nin dağılması da bitiş olarak kabul edilmiştir. ABD ve SSCB arasında nükleer silah geliştirme konusunda yaşanan büyük yarış, Soğuk Savaş dönemine damgasını vurmuştur.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

Truman Doktrini

II. Dünya Savaşı'nın bitişinden sonra Avrupa ilişkilerine karışmayan geleneksel Amerikan dış politikası tümüyle değişmiş ve bu değişim Truman Doktrini ile başlamıştır. Bu dönem Sovyetler Birliği'nin Türkiye ve Doğu Akdeniz'e yönelik olarak izlediği yayılmacı siyaset, ABD'nin Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'i koruma gayesiyle bu bölgelerdeki etkinliğini artırma politikasını Türkiye ve Yunanistan üzerinden hayata geçirme fırsatı yakalamasına yol açmıştı. Bu amaçla benimsenen Truman Doktrini, Sovyet tehdidi karşısında Türkiye ile Yunanistan'ın askeri gücünü artırma amacına yönelmişti ve bu bakımdan da askeri bir nitelik taşıyordu.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

Marshall Planı ve OECD'nin Kuruluşu

Öte yandan altı yıl süren savaş Avrupa ülkelerinin ekonomisini tahrip etmişti. Avrupa'nın ekonomik kalkınması için gerekli olan formül, Amerikan Dışişleri Bakanı George Marshall'ın 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde verdiği bir söylevde ortaya atıldı. Marshall bu söylevinde, Avrupa'nın ekonomik kalkınması için, bütün Avrupa memleketleri arasında bir ekonomik işbirliği fikrini ileri sürdü. Buna göre, Avrupa devletleri ekonomik işbirliği sayesinde birbirlerinin eksiklerini tamamlayacaklardı. Bunun için bir program yapılmalı ve bu programa göre, ekonomik kalkınma için Amerika'nın yardımının gerekli ve zorunlu olduğu noktalarda Amerika da yardım yapmalıydı.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

Marshall Planı ve OECD'nin Kuruluşu

Marshall Planı adını alan bu teklif Avrupa ülkeleri tarafından olumlu karşılandı. 12 Temmuz 1947'de Paris'te toplanan (İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya, Portekiz, İrlanda, Yunanistan, Türkiye, Hollanda, Lüksemburg, İsviçre, İzlanda, Avusturya, Norveç, Danimarka, İsveç) On altılar Konferansı, ABD'ye sunulacak Avrupa Ekonomik Kalkınma Programı'nı hazırlayarak sona erdi. Birleşik Amerika, kendisine teklif edilen bu programa dayanarak 3 Nisan 1948'de Dış Yardım Kanunu'nu çıkardı.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

Marshall Planı ve OECD'nin Kuruluşu

Bu şekilde Avrupa'nın ekonomik kalkınması, rasyonel bir işbirliği ve Amerikan yardımı ile gerçekleştirilmeye çalışılacaktı. Dış Yardım Kanunu'nun çıkmasından sonra 16 Avrupa ülkesi, 16 Nisan 1948'de Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı (OECD) kurmuşlardır. Marshall Planı da, Truman Doktrini gibi Sovyetler tarafından tepki ile karşılanmıştır. Çünkü böylece 16 Avrupa ülkesi ile ABD arasında sıkı bir işbirliği kurulmuş oluyordu.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

Kominform ve Molotov Planı

Marshall Planı'na karşı Sovyetlerin ilk tepkisi, işgal altında tuttıkları ülkelerde, komünist partilerin iktidarını sağlamak için harekete geçmek ve bu ülkeleri kendilerine bağlamak olmuştur. Sovyetler daha sonra da Kominform'u kurmuştur. Bundan sonra Sovyetler Birliği kendi kontrolü altındaki ülkelerle ekonomik işbirliğini geliştirmek için ikili ticaret anlaşmaları sistemini kurmuştur. Buna da Molotov Planı adı verilmiştir.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

Kominform ve Molotov Planı

Molotov Planı, gerçekte bu ülkelerin, ekonomik bakımdan Sovyet kontrolü altına daha fazla girmesinden başka bir anlam taşımamıştır. Çünkü Sovyetler, bu ülkelerin ekonomilerini geliştirecekleri yerde, tamirat borcu adı altında bütün fabrikalarını söküp götürmüşlerdi.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

NATO'nun Kuruluşu

Çekoslovakya'da komünistlerin iktidarı ele geçirmeleri, Batı Avrupa ülkelerinin korkuya kapılmasına yol açmıştır. Bu şartlar altında İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında 4 Mart 1948'de Brüksel'de yapılan konferansta Batı Avrupa Birliği'ni kuran bir antlaşma imzalanmıştır.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

NATO'nun Kuruluşu

Batı Avrupa Birliği'nin askeri bakımından güçlendirilmesi ve genişletilmesi için ABD harekete geçmiş ve ABD, Kanada, Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İngiltere, Fransa, Portekiz, İzlanda ve İtalya'dan oluşan 12 devlet arasında 4 Nisan 1949'da Washington'da Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO) imzalanmıştır. 12 Avrupa ülkesi ile ABD ve Kanada'nın kurmuş olduğu bu savunma sistemi ile ilk defa olarak Sovyet yayılmasına karşı etkili bir set kurulmuş.

DÜNYANIN GENEL GÖRÜNTÜSÜ

TÜRKİYE’DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

Demokrat Parti, yalnızca Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’na bir tepki olarak ortaya çıkmamışsa da partinin kuruluş ve yaygınlaşmasında söz konusu kanunun büyük etkisi olmuştur. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun kabul edildiği günlerde, CHP’nin daha demokrat bir parti olması yolunda girişimlerde bulunmuş olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan “Dörtlü Takrir” adıyla bilinen bir önerge vererek, parti içinde özgür bir tartışma ortamının yaratılmasını istemişlerdir.

TÜRKİYE'DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

İsmet İnönü'nün, Dörtlü Takrir'i parti grubunda reddettirerek CHP'den hoşnut olmayanların ayrı bir parti kurması, böylece ülkenin çok partili sisteme geçmesi ve partinin muhaliflerden arındırılması hedefini taşıdığı söylenebilir.

TÜRKİYE'DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

Dörtlü Takrir'in reddedilmesinden sonra Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, Vatan gazetesinde demokratikleşmeyi savunan muhalif yazılar yazmaya başladılar. CHP bu davranışı parti disiplinine aykırı bularak bu kişilerin parti üyeliklerine son verdi. Celal Bayar da daha sonra partiden istifa etti. CHP'nin eski dört parti üyesi (Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan) Ahmet Emin Yalman'ın Vatan gazetesinin çabalarıyla geniş destek bulmuş ve 7 Ocak 1946'da fikirlerini yaymak için Demokrat Parti'yi kurmuşlardır.

TÜRKİYE'DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

1947 yılında yapılması gereken seçimler 1946'ya alınmış ve bu seçim tek dereceli olarak yapılarak *açık oy-gizli tasnif* yöntemi ile çoğunluk sistemi uygulanmıştır. DP bu seçimlerde 465 milletvekilliği için sadece 273 aday gösterebilmiş ve seçim sonunda da 66 milletvekilliğini kazanmıştır. 1946 seçimleri, oy verme yöntemi nedeniyle üzerinde en çok tartışılan seçimlerden biri olmuştur.

TÜRKİYE'DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

14 Mayıs 1950 yılında yapılan seçimlerde oy verme şekli değiştirilmiş, gizli oy-açık tasnif yöntemine geçilmiştir. Ancak çoğunluk sistemi 1950 seçimlerinde de sürdürülmüştür. 1950 seçimlerinde DP oyların % 55'ini, CHP % 41'ini almış ancak çoğunluk sistemi nedeniyle DP milletvekili sandalyelerinin % 85'ini (408 milletvekilliği), CHP ise % 15'ini (69 milletvekilliğini) almıştır. Böylece 10 yıl sürecek DP iktidarı başlamıştır. DP'nin seçimi kazanmasının ardından Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar, Başbakanlığı da Adnan Menderes gelmiştir.

TÜRKİYE'DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

Kore Savaşı

1945 yılında Amerika ve Sovyet Rusya arasında yapılan antlaşmaya göre, II. Dünya Savaşı bittikten sonra Kore, Birleşik Amerika, Sovyet Rusya, İngiltere ve Çin'in ortak vesayeti altına geçecekti. Potsdam Konferansı'nda Kore toprakları 38. enlem çizgisi ile ikiye ayrılmış ve bu çizginin kuzey kısmı Sovyet, güney kısmı da Amerikan askeri hareket bölgesi olarak kabul edilmişti. Böylece Kore, ikiye bölünmüştü.

TÜRKİYE'DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

Sovyetler, NATO'nun gücünü sınamak üzere Kore Savaşı'nı çıkarmıştır. 25 Haziran 1950 sabahı Kuzey Kore kuvvetleri, Güney Kore'ye karşı saldırıya geçince Kore savaşı da başlamıştır. Amerika'nın isteği üzerine, BM Güvenlik Konseyi toplanmış ve aldığı kararla Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırması ile barışı bozduğuna karar vermiştir. Ayrıca Kuzey Kore'ye zorlama tedbirlerin uygulanması kararı alınarak 16 devletin katılımıyla oluşacak bir Birleşmiş Milletler Kuvveti oluşturulmuştur. Bu devletlerden biri de Türkiye idi ve Türkiye bir tugaylık kuvvetini Birleşmiş Milletlerin emrine vererek en büyük yardımı yapan devletlerden biri olmuştur.

TÜRKİYE'DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

Kore Savaşı bir yıl boyunca, her iki tarafın lehinde ve aleyhinde gelişmeler göstererek devam etti. ABD ve Sovyetler savaşın çıkmaza girdiğini görünce savaşın daha fazla sürmesini göze alamayarak 10 Temmuz 1951'de BM Komutanlığı ile Kuzey Kore arasında ateşkes görüşmeleri başladı. Bu görüşmeler iki yıl sürdü ve 1953 yılı Mart ayında Stalin'in ölümünün ardından ateşkes antlaşması 27 Temmuz 1953 yılında imzalandı. Bu antlaşma ile Kuzey ve Güney Kore arasındaki sınır yine 38. enlem olarak belirlenmişti.

Türk askerinin Kore'de gösterdiği başarı Türkiye'nin NATO'ya üye olmasına karşı olan devletlerin muhalefetini kırmış ve 19 Şubat 1952'de Yunanistan ile birlikte Türkiye'nin NATO üyesi olması sağlanmıştır.

KIBRIS SORUNU

KIBRIS SORUNU

“Kıbrıs bizim millî davamızdır. Bu dava milletimizin şeref ve haysiyetinin gerektirdiği şekilde neticelenmelidir. Bunun aksi bir hal çaresine bizi razı etmeye hiç kimsenin gücü yetmeyecektir. Topraklarına bağlılıklarını kanlarıyla ispat etmiş olan Kıbrıslı Türkler vatanları olan yerlerinde bütün haklarına sahip olacaklar, hür ve güven içinde yaşayacaklardır. Bunu temin etmek Türkiye için bir şereftir”

Bu söz, İsmet Paşanıdır. 5 Mayıs 1964’te Başbakan İsmet İnönü, bu sözü Millet Meclisinde Kıbrıs’la ilgili açıklama yaparken Türk milletinin sesini dünyaya duyurmak amacı ile söylemiştir. Kıbrıs uyuşmazlığı, tarihi gelişmelerin içinde şekil almıştır. Osmanlıların Kıbrıs’ı fethi ile Kıbrıs, Türk Kıbrıs olmuştur.

KIBRIS SORUNU

Kıbrıs sorunu öncelikle bir Türk-Yunan uyuşmazlığıdır. Türk -Yunan ilişkilerinde can alıcı bir unsurdur. Kıbrıs uyuşmazlığı özellikle 1950'li yıllardan beri Türk dış politikasının önemli konularından biri olmuştur. Uyuşmazlık, Kıbrıs'ta yaşayan Rumların adayı Yunanistan ile birleştirme (ENOSIS), Türklerin ise Türkiye'nin güvenliğini ve Türk cemaatinin varlığını korumak için bu birleşmeye karşı koyma çabalarından çıkmıştır.

KIBRIS SORUNU

Kıbrıs aslında bir Osmanlı ülkesidir. Osmanlı Türk İmparatorluğu Kıbrıs'ı 1571 'de her karış toprağını Türk kanı ile sulayarak fethetmiştir. Bu yönüyle Kıbrıs, fethedilen bir ülkedir. Tarihî bakımdan Türklerin üzerinde fetih hakkı vardır. 30 bin kadar Kıbrıs fatihi aileleriyle birlikte oraya yerleşmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu, Kıbrıs'ta 307 sene hukuken ve fiilen hükümrân olduktan sonra, Ada'yı 1878'de siyasî ve askerî zaruretlerle emaneten İngiltere'ye terk etmiştir. İngilizler, Ada'ya yerleşir yerleşmez, Ada'nın Osmanlı Devletine ait olduğunu düşünmeden Kıbrıs'ın İngiliz İmparatorluğunun bir parçası olduğu görüşü ile hareket etmişlerdir.

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devletinin İngiltere aleyhine harbe girmiş olması, Kıbrıs'ın İngiltere'ye katılmasına, 5 Kasım 1914 tarihli bir beyanname ile ilânına sebep olmuştur.

KIBRIS SORUNU

Aynı beyanname Kıbrıs'ın İngiliz İmparatorluğu'nun bir parçası olduğunu ve 1878 Antlaşması'nın hükümsüz olduğunu da ilân etmekte idi. 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış antlaşması 20. maddesinde, Türk Hükümetinin, Kıbrıs'ın Britanya Hükümeti tarafından 5 Kasım 1914'te ilân olunan ilhakını tanıdığı beyan olunmaktadır. Ortada fiilî bir durum olduğundan, dış politik ilişkilerde fiilî durum da hakim olduğundan ve hukukî düzenlemelere yön verdiğinden yeni Türkiye için Kıbrıs'ın kaderi üzerinde söz söylemek mümkün olmamıştır. Böylece Kıbrıs bu tarihten itibaren İngiltere'ye bağlı bir ülke olarak yönetilmiştir.

KIBRIS SORUNU

Kıbrıslı Rumlar, İngiliz idaresindeki Kıbrıs'ı Enosis politikası ile Yunanistan'a bağlamak istemişlerdir. İngiliz idaresine karşı, 1931 'deki isyan hareketini 1950 de Kiliseler eliyle gerçekleşen referandum izlemiştir. Kıbrıs'ta Megalo İdea'nın diğer deyimle Büyük Yunanistan'ın gerçekleşmesine Kıbrıs Ortodoks Kilisesi önyak olmuş, destek vermiştir.

Rumların Enosis politikalarına karşı Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Türk Çiftçiler Birliği'ni kurmuşlardır. Ayrıca bu Çiftçi birliğinin yanı sıra 1943 yılında da KATAK adı altında siyasî bir cemiyet kurulmuştur. KATAK'ın başkanlığına da Avukat Fadıl N. Korkut getirildi. KATAK içinde anlaşmazlık 23 Nisan 1944'te Kıbrıs Millî Halk Partisinin kuruluşuna imkân vermiştir.

KIBRIS SORUNU

Bu Partinin kurucuları arasında Dr. Fazıl Küçük, Faiz Kaymak, Eczacı Münir ve A. Pertev gibi tanınmış kişiler yer almıştır. Partinin Genel Sekreteri olarak Dr. Fazıl Küçük, 1945'te Ankara'yı ziyaret ederek Başbakan Şükrü Saraçoğlu ile görüşerek Kıbrıs konusunu dile getirmiştir. Kıbrıs Meselesinin BM Genel Kurulu gündemine 24 Eylül 1954'te alınması ile Türkiye Kıbrıs meselesinin olduğunu kabul etmiştir. 5 Aralık 1958'de, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1287 Sayılı Kararı ile taraflara barışçı, demokratik ve adil bir çözüme ulaşmak için sürekli çaba göstermelerini tavsiye etmiştir.

KIBRIS SORUNU

Birleşmiş Milletler ve NATO'nun da tavsiyeleri ile Kıbrıs meselesinin Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında görüşülerek halledilmesi kabul edilmiştir. Önce Türkiye ile Yunanistan arasında bir anlaşmaya varılmıştır. Rumlar Enosis'ten, Türkler ise taksimden vazgeçmiştir.

KIBRIS SORUNU

5-11 Şubat 1959'da Zürich'te iki devlet temsilcileri Kıbrıs'ın geleceği üzerinde anlaşmaya vardılar. Londra'da İngiliz temsilcisi ile Türk ve Rum Cemaat temsilcilerinin de katıldıkları toplantıda Zürich'te anlaşmaya varılan esaslar kabul edilerek kurulacak devletin bağımsızlık ve kuruluş temelleri atıldı. Zürich ve Londra antlaşmalarına göre Devlet, iki cemaatin ortaklaşa yetki, hak ve sorumluluklarına dayanmaktadır. Kıbrıs Devleti ve Anayasası Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın ortaklaşa garantisi altına alınmıştır.

KIBRIS SORUNU

Zürich ve Londra Konferansları sonucu, Kıbrıs'ta Mart ayı sonunda geçici bir Hükümet kurulmuş ve gene aynı kararlar gereğince gerekli çalışmalar yapılarak Kıbrıs Anayasası hazırlandıktan sonra imzalanan Lefkoşa antlaşmaları ile bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti 16 Ağustos 1960'ta ilân edilmiştir. Türk ve Rum topluluklarından oluşan ikili unsur bütün devlet hayatının temelini oluşturmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin ortak iradeleri ile kurulmuştur. Bu ortak iradeye Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarının liderleri de, antlaşma imza etmeye yetkili temsilciler olarak katılmışlardır. Kıbrıs tam bağımsız bir devlet değildir. Bağımsızlığı kısıtlıdır. Kısıtlı bağımsızlık, garanti eden üç devletin ortak iradeleri ile oluşmuştur.

KIBRIS SORUNU

Güçlükle varılan ve uzun çalışmalardan sonra tespit edilen Anayasa ve Milletlerarası Statü yürürlüğe konduktan sonra Kıbrıs Rum Cemaati Liderleri, bu statüyü ihlâl etmişlerdir. Türk H k meti 1961 yılından itibaren uyarmalar yapmak zorunlulu unda kalmıştır.

Türk Hükümetinin Kıbrıs Anayasasının ihl line karşı uyarmaları birbirini izlemiş, Kıbrıs Rum cemaatinin liderleri de Anayasayı ihl lden ve tedhiş hareketlerine devam etmekten geri kalmamışlardır. 1963 yılında Kıbrıs Anayasasının uygulanmasından çıkan anlaşmazlıklar devam etmiştir. Anayasa ihlalleri ile yetinmeyen Rumlar, 30 Kasım 1963'te Kıbrıs Anayasasının değiştirilmesi, Türk Cemaatine tanınan hakların sınırlandırılmasını teklif etmişlerdir. Bu teklifin amacı Türk Cemaatini azınlık durumuna getirmektir.

KIBRIS SORUNU

Kıbrıs Devletinin kuruluşunu hazırlayan Zürich ve Londra antlaşmalarına aykırı olan, Türklerin hayati hak ve menfaatlerini zedeleyen böyle bir teklifin müzakere konusu dahi olması söz konusu olamayacağından Türk H k meti tarafından reddedilmiştir. 1963 yılbaşı sırasında Kıbrıslı Rum milisler bütün Ada'ya yayılıp Kıbrıs Türk topluluklarına saldırdılar. Yüzlerce erkek, kadın ve  ocuk öldürüldü ve yaralandı, evler yağmalandı ve 107 cami yerle bir edildi. Makarios'un Kıbrıs'ta mecbur  askerliği kabul etmesi silahlanmaya yönelmesi, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale kararını kesinleştirmiştir. 7 Haziran 1964 tarihinde pl nlanan hareket, ABD Başkanı Johnson'un 5 Haziran 1964 tarihli mektubu ile  nlenmiştir.

KIBRIS SORUNU

1963 - 1964 bunalımında vatansız ve devletsiz bir halk durumuna düşen Kıbrıslı Türkler, bunalımı izleyen ekonomik ablukadan kendilerini kurtarmak için teşkilatlandılar. Grivas'ın Kıbrıslı Türklerin yerleşme bölgelerine saldırısı üzerine Kıbrıslı Türk liderleri daha etkili idari bir mekanizmaya ihtiyaç duydular. 28 Kasım 1967'de Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi kuruldu.

KIBRIS SORUNU

1967 bunalımından sonra Kıbrıs sorununa barışçı usullerle bir çözüm getirilmesi yolundaki çalışmalar, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin girişimleri sonucunda Haziran 1968'de başlamıştır. 24 Haziran 1968'de başlayan ve 8 Haziran 1972 tarihinden itibaren genişletilmiş toplumlararası görüşmeler biçiminde 1974 Temmuzuna kadar devam eden görüşmelerin amacı, Zürich Antlaşması'nın uygulamada uyumsuzluk yaratmış olan esasların tespiti ve bu esasların değiştirilmesi konusunda bir anlaşmaya varılması idi.

KIBRIS SORUNU

Sürüncemede kalan genişletilmiş toplumlararası görüşmeler 1974 yılına kadar devam etmiş, silah zoru ile bir sonuca varmanın güçlüğü, hatta imkânsızlığı Makarios yönetiminin, Kıbrıs Türklerini ekonomik bakımdan da abluka altında bulundurmaya yöneltmiştir. Böylece 1974 Temmuz ayına gelinmiş, Kıbrıs Rum yönetimi bir türlü uzlaşmaya yanaşmamış, buna karşılık her fırsatta Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması çarelerini aramıştır. Yunan askeri rejiminin Kıbrıs'taki temsilcileri harekete geçerek Makarios'u devirdiği gibi Türklere karşı da eylemlere başvurmuşlardır.

KIBRIS SORUNU

Bu olay açıkça bir Yunan müdahalesidir. Böylece Ada'daki anayasal düzen yıkılmış gayrimeşru bir askeri yönetim kurulmuştur. Türkiye bunu anlaşmaların ve garantilerin ihlâli saymıştır. 19 Temmuz 1974'te toplanan Güvenlik Konseyinde Makarios, Eoka'yı terörist bir örgüt olarak niteleyerek Yunanistan'ın Kıbrıs'ta darbe yaptırarak adayı işgale yeltendiğini vurgulamıştır. Türkiye 16 Temmuz 1974'de, İngiltere'ye bir nota vererek Kıbrıs'taki gayrimeşru darbenin sonuçlarının ortadan kaldırılmasını ve Anayasal düzenin iadesi için iki garantör devletin işbirliği yapmasını teklif etmiştir. İngiltere buna yanaşmamıştır.

KIBRIS SORUNU

Türkiye barışçı yollardan çözüm bulunacağını ümit etmekle beraber Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin yeniden tesisi ve korunması için Garanti Antlaşmasının dördüncü maddesinin ikinci fıkrası hükmüne de uygun olarak harekete geçmede kararlı olduğunu göstermiştir. 20 Temmuz 1974 Cumartesi sabahı Türk ordusu Garanti Antlaşmasının kendisine yüklediği görevi yerine getirmek üzere Kıbrıs'a asker çıkarmıştır. Hükümetin 20 Temmuz 1974 tarihli bildirisi, Kıbrıs'a yapılan haklı müdahalenin nedenlerini ortaya koymaktadır. Bu bildirinin dikkati çeken önemli noktaları şunlardır:

KIBRIS SORUNU

1. Kıbrıs'ta bulunan Yunan Alayı ile anayasa dışı bir kuruluş olan Rum Milli Muhafız Kuvvetlerini kontrol altında bulunduran Yunanlı Subayların idaresinde Kıbrıs'ta bir hükümet darbesi yapılmıştır. Hükümet darbesini yapan kuvvetler doğrudan doğruya dış devlete (Yunanistan'a) bağlı askerî güçlerdir.
2. Yapılan askerî darbe ile Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü tehlikeye düşmüştür.

KIBRIS SORUNU

3. Ada'da vukuu bulan olaylardan sonra 1960 tarihli Garanti antlaşmasının öngördüğü şekilde garantör devletlerden biri olan Türkiye yaptığı istişarelerden ve giriştiği gayretlerden bir sonuç alamadığından, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak yaşamasını sağlamak ve ülkenin bütünlüğü ile Türk Cemaatinin can ve mal güvenliğini korumak için Garanti antlaşmasının 4 üncü maddesinin 2 nci fıkrasından doğan vecibelerini yerine getirmeye karar vermiştir.

KIBRIS SORUNU

4. Bu barış hareketinin amacı, Kıbrıs Cumhuriyetinin varlığına ve tüm Kıbrıs halkının haklarına yönelik tehlikeyi bertaraf etmek ve Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve Anayasanın temel maddeleriyle ihdas edilen düzeni yeniden kurtarmaktır.

KIBRIS SORUNU

Kıbrıs'ta yapılan askeri müdahalenin hukukî dayanağı, Garanti antlaşması üçüncü maddesinin ikinci fıkrasındaki hükümdür. Ayrıca bu müdahalenin insanî olan bir yönü de vardır. Zürich ve Londra antlaşmaları ve daha sonra Lefkoşe'de imzalanan ve aynı gün yürürlüğe giren antlaşmalar Kıbrıs'ta huzur ve düzeni sağlayamamış, Kıbrıs'ta Türk toplumunun hakları antlaşmaların daha mürekkebi kurumadan ihlâl edilmiş, çiğnenmiş, hiçe sayılmıştır. Devamlı katliam olayları ise Kıbrıs'a insanı amaçlarla insan haklarını korumak amacıyla da müdahale yapılmasını gerekli kılmıştır. Hiç bir antlaşma hükmüne dayanmasa bile Kıbrıs'a yapılan müdahale tarihte örnekleri görüldüğü üzere insani ve meşru bir harekettir.

KIBRIS SORUNU

Türkiye'nin adaya müdahale etmesinin ardından toplanan Güvenlik Konseyi ateşkes çağrısında bulunmuştur. Türk askeri birlikleri bu çağrıya uymuştur. Uyuşmazlığın barışçı yollarla çözülmesi için Cenevre'de toplanan konferans güç dahi olsa önce bir sonuca varmış, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan (Protokol) ateşkesi izleyen dönemde yeni duruma uyma zorunluluğunu ortaya koymuştur. 30 Temmuz 1974 akşamı sona eren Cenevre Konferansı, Türkiye'nin isteklerinin büyük bir kısmının kabul edilmesiyle ve bir Protokol imza edilmesiyle sonuçlanmıştır.

KIBRIS SORUNU

Türkiye Barış Harekatı'nın hukuki temellerini bu protokolle pekiştirmiş ve Kıbrıs'ın yeni statüsünün kurulmasına doğru bir adım daha atılmıştır. İmzalanan Protokol salt bir ateşkes anlaşması olarak nitelendirilemez. Kıbrıs Cumhuriyetinin anayasal düzenine ilişkin hükümleriyle ve geleceğe dönük izlenecek yolu çizmekle de Kıbrıs'ın gelecekteki statüsünün temel taşlarını ortaya koymaktadır.

KIBRIS SORUNU

30 Temmuz 1974 Cenevre Protokolü, 16 Ağustos 1960 Lefkoşe antlaşmalarını tasvip ve teyit etmekle, bu antlaşmaların meşruluğunu kabul etmekte ve yürürlüğünü öngörmektedir. Protokolün 1. maddesinde öngörülen hükme göre de, Türkiye'nin Garantör devlet olarak haklılığı resmen ve hukuken tescil edilmiş bulunmaktadır.

İkinci Cenevre görüşmelerinin sonuçsuz kalması, 14 Ağustos 1974 İkinci Kıbrıs Barış Harekatı'nı zorunlu kılmıştır. İkinci Barış Harekatı ile Türklerin yerleşim alanları daha açıkça belirlenmiş, ilerde ilân edilecek Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nin sınırları aşağı yukarı çizilmiştir.

KIBRIS SORUNU

Kıbrıs Barış Harekâtının en önemli sonuçlarından biri de Nüfus Mübadelesi Anlaşması'dır. Kıbrıslı Türkler bir bütün olarak Kuzey'de toplanmışlar, sınırlar belirlenmiş ve kurulacak devletin fiziki unsurunu oluşturan ülke (vatan) ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Otonom Türk Yönetimi, Kıbrıs Barış Harekâtından sonra ortaya çıkan yeni durumun gerçeklere uyan fiilî durumun, hukukî durum olması için, toplumda huzur ve güveni sağlamak ve toplumun düzene, düzenli bir statüye kavuşmasını sağlamak için, 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devletini ilân etmişlerdir.

KIBRIS SORUNU

Bu karar, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi prensibinin tabîî bir sonucu ve haklı bir uygulaması olmuştur.13 Şubat 1975 tarihinde kuruluşu ilân edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti, yasama görevi gören 50 üyeli bir kurucu Meclisi oluşturarak. Anayasasını hazırlamıştır.

KIBRIS SORUNU

8 Haziran 1975 tarihinde halk oylamasına sunulan ve geçerli oyların salt çoğunluğunu sağlayan Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası 17 Haziran 1975 tarihli Kıbrıs Türk Federe Devleti Resmi Gazetesinde yayınlanarak da yürürlüğe girmiştir. Kıbrıs Rumlarını Türk toplumu ile müzakerelere zorlayan olay 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devletinin kuruluşu olmuştur. Güvenlik Konseyi 12 Mart 1975 günlü ve 367 sayılı kararı ile iki toplumu eşitlik içinde en kısa zamanda görüşmelere çağırmıştır. 1980,

1981 ve 1982'de yapılan toplumlararası görüşmelerle bir sonuca varmak mümkün olmamıştır. Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'ta bir Merkez Bankası kurması ve Türk lirasının da resmi para olarak kabul edilmesi Kıbrıs Rumlarının Güvenlik Konseyi'ne şikâyetine konu oldu.

KIBRIS SORUNU

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 13 Mayıs 1983 tarihli kararı, Kıbrıs Türkleri ve Türkiye'de tepki ile karşılanmıştır. Bu kararda, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bütün ada toprakları üzerinde egemenlik ve kontrol hakkı vurgulanıyor, Kıbrıs Cumhuriyeti halkı deyimi kullanılıyordu. Ayrıca Ada'dan bütün işgal kuvvetlerinin çekilmesi isteniyordu. Karar, Güvenlik Konseyinin meseleye el koymasını, iki toplumun Genel Sekreterin himayesinde anlamlı, neticeye yönelik, yapıcı görüşmeler yapılmasını tavsiye ediyordu.

KIBRIS SORUNU

Karar, Türkiye ve Kıbrıs Türk Federe Devleti tarafından reddedildi. Kıbrıs Federe Meclisi ise 17 Haziran 1983'te bir deklarasyonda Kıbrıs Türkünün self-determination hakkını ilân etti. Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi 15 Kasım 1983 tarihinde olağanüstü bir toplantı yaparak oybirliği ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ilân etmiştir.

